

TARAQQIYOT TADQIQOTLARI: BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

ИССЛЕДОВАНИЯ РАЗВИТИЯ: ПЕРСПЕКТИВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

DEVELOPMENT STUDIES: PERSPECTIVES ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT

KEUNIMJAYEV Erkinbay Dauletbaevich

*O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi
magistratura tinglovchisi*

GIYOHVANDLIK VOSITALARNING NOQONUNIY AYLANISHGA QARSHI KURASHDA BMT DOIRASIDA XALQARO HAMKORLIK

Birlashgan millatlar tashkiloti – 1945-yil 24-oktyabr kuni butun insoniyatni yangi jahon urushidan saqlab qolish maqsadida tashkil etilgan. Hozirgi kunda BMTga a'zo mamlakatlar soni 193 nafarni tashkil etadi. O'zbekiston Respublikasi BMTga 1992-yil 2-mart kuni suverent, mustaqil davlat sifatida a'zo bo'ldi. Bir yildan so'ng Toshkentda BMTning vakolatxonasi ochildi.

O'zbekistonda BMTning Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST), Ta'lim, fan va madaniyat masalalari bo'yicha tashkiloti (YUNESKO), Narkotiklar va jinoyatchilik bo'yicha boshqarmasi (NJB), IV/OITS bo'yicha birlashgan dasturi va boshqalar tashkil topgan [1].

Hozirgi vaqtda Birlashgan Millatlar Tashkilotida giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar va prekursorlarni nazorat qilish hamda ularning noqonuniy aylanishiga qarshi kurash sohasida ko'plab ixtisoslashgan tashkilotlar mavjud.

1. Birlashgan Millatlar Tashkilotining giyohvandlik vositalari bo'yicha xalqaro komissiyasi, bu xalqaro hamjamiyatning giyohvand moddalarni nazorat qilish sohasidagi siyosatini belgilaydi. Ushbu organ nafaqat BMT rahbariyatiga o'z takliflarini, balki ayrim mamlakatlarga giyohvandlikka qarshi faoliyatning barcha masalalari bo'yicha, shu jumladan huquqiy masalalarda ham tavsiyalar berishga haqlidir. Uning vakolatiga tegishli xalqaro hujjatlarni takomillashtirish bo'yicha tashabbuskorlik ishlari ham kiradi.

2. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Giyohvand moddalarni nazorat qilish xalqaro dasturi (YuNDCP), unga binoan BMT Bosh assambleyasi har yili giyohvand moddalarni noqonuniy ishlab chiqarish, etkazib berish, talab qilish, sotish va tarqatish bilan qarshi kurashish bo'yicha global dasturning bajarilishi to'g'risida BMT Bosh kotibining hisobotini tinglaydi [2].

3. Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalarni nazorat qilish bo'yicha xalqaro shartnomalar tizimining harakatlarini nazorat qilish uchun EKOSOS tomonidan tayinlangan 13 ekspertlardan iborat Xalqaro narkotiklar nazorati qo'mitasi.

U har yili giyohvand moddalarni nazorat qilish holati to'g'risida hisobot beradi. Birlashgan Millatlar Tashkilotidagi ushbu uchta asosiy xalqaro tashkilot giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar va prekursorlarning noqonuniy aylanishiga qarshi kurashish uchun barcha strategiya va taktikalarni taqdim etadi.

BMT nizomida Xalqaro va Ijtimoiy Kengash iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy, maorif va sog'liqni saqlash sohalaridagi xalqaro munosabatlarni o'z ichiga olgan [3].

Ushbu funktsiyalarni samarali bajarish uchun, BMT nizomining 68-moddasida turli komissiyalar tuzilgan. Ulardan biri, Giyohvandlik vositalari bo'yicha komissiya (Komissiya), 1946-yilda EKOSOC 9-sonli qarori bilan tashkil etilgan.

Komissiya BMT tizimidagi giyohvand moddalar bilan bog'liq barcha masalalar bo'yicha siyosatni belgilaydigan markaziy organ bo'lib, dunyoda giyohvand moddalarni suiiste'mol qilish holatini tahlil qiluvchi va xalqaro giyohvandlik ustidan nazoratni kuchaytirish bo'yicha takliflarni ishlab chiqadigan organ hisoblanadi. Komissiyaning vazifalari quyidagilardan iborat:

1. EKOSOSga giyohvand moddalar bilan bog‘liq xalqaro konvensiyalar va kelishuvlarning bajarilishini kuzatishda ko‘maklashish; EKOSOCga giyohvand moddalarni nazorat qilish sohasidagi vaziyatni o‘rganish va tahlil qilish orqali yordam berish; Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar va prekursorlarga oid xalqaro shartnomalarning qo‘llanilishini nazorat qilish; xalqaro nazoratni kuchaytirish bo‘yicha tavsiyalar beradi, agar kerak bo‘lsa, ilmiy tadqiqotlar yo‘nalishini belgilaydi va ma‘lumot almashishni tashkil qiladi. Shu maqsadda Komissiya Birlashgan Millatlar Tashkilotining giyohvand moddalarni nazorat qilish bo‘yicha xalqaro dasturiga rahbarlik qiladi.

2. Giyohvandlik vositalarining tranzit tashish xavfsizligini, shuningdek, afyun va boshqa xavfli narkotiklarni tashish bo‘yicha Millatlar ligasi maslahat qo‘mitasining vorisi sifatida nazorat qilish.

3. Giyohvand moddalarni nazorat qilish bilan bog‘liq barcha masalalar bo‘yicha EKOSOSga maslahat beradi va xalqaro shartnomalar loyihalarini tayyorlaydi.

Shu munosabat bilan ta‘kidlash kerakki, ushbu Komissiya hozirgi vaqtda giyohvand moddalarning noqonuniy aylanishiga qarshi kurashda xalqaro hamkorlikning asosini tashkil etuvchi giyohvand moddalarni xalqaro nazorat qilish bo‘yicha uchta zamonaviy xalqaro bitimlarni tayyorladi:

- Giyohvandlik vositalari to‘g‘risidagi yagona konvensiya 1961-yil 30-mart;
- Psixotrop moddalar to‘g‘risidagi konvensiya 1971 y 21-fevral;
- BMTning Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalarning g‘ayriqonuniy muomalaga kirishiga qarshi kurash to‘g‘risidagi konvensiya 1988-yil 20dekabr [4].

4. Narkotiklarni xalqaro nazorat qilishning mavjud mexanizmlarida talab qilinishi mumkin bo‘lgan har qanday o‘zgarishlarni ko‘rib chiqadi.

Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti yoki UNDCP tavsiyasiga binoan Komissiya qaysi moddalar xalqaro nazoratga olinishi kerakligi to‘g‘risida qaror qabul qiladi va shu bilan 1961, 1971 yoki 1988-yilgi konvensiyalarga o‘zgartishlar kiritadi. Shuningdek, u o‘zining faoliyati va yordamchi organlarini muntazam ravishda tekshirib turadi.

UNDCP - bu BMTning Giyohvand moddalar va jinoyatchilik bo‘yicha byurosining tarkibiy bo‘linmasi, BMTning giyohvand moddalar ustidan nazorat va jinoyatchilikning oldini olish sohasidagi xalqaro hamkorlikni kuchaytirish va muvofiqlashtirish hamda muhtoj davlatlarga huquqiy va texnik yordam ko‘rsatish uchun tuzilgan.

UNDCP ishining muhim yo‘nalishi xalqaro moliya institutlari, ayniqsa Jahon banki va mintaqaviy rivojlanish banklari bilan giyohvandlik muammosini iloji boricha umumiy kreditlash va dasturlarni ishlab chiqish siyosatining bir qismi sifatida hal qilish uchun muloqot o‘rnatishdir.

Shuni ta‘kidlash kerakki, UNDCP faoliyati mintaqaviy va subregional dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirishni ham qamrab oladi. Bunday dasturlar Janubi-Sharqiy Osiyoda Oltin yarim oy mamlakatlari uchun "Oltin uchburchak" mamlakatlari, Janubi-G‘arbiy Afrikada boshlangan. Ushbu amaliyot rivojlanmoqda, shunga o‘xshash tashabbuslar Afrika, Markaziy Osiyo, Sharqiy Evropa va Yaqin Sharqda ham amalga oshirilmoqda.

1993-yil fevral oyida Vena shahrida Milliy giyohvandlikka qarshi xizmatlar rahbarlarining 2-Yevropa uchrashuvi Rossiya tomonidan giyohvand moddalar savdosiga qarshi kurashda MDH mamlakatlarining sa‘y-harakatlarini birlashtirish bo‘yicha olib borilayotgan ishlarga yuqori baho berdi va 1992-yilda imzolangan bitimni qo‘llab-quvvatladi.

MDH mamlakatlari va Estoniya Ichki ishlar vazirligi o‘rtasida giyohvand moddalar noqonuniy aylanishiga qarshi kurashda hamkorlik to‘g‘risidagi kyelishuvga erishildi.

1994-yilda MDHning 37-sessiyasida, bir guruh UNDCP xodimlari bilan ishchi uchrashuvda, Rossiya delegatsiyasi Rossiya Ichki ishlar vazirligi bazasida giyohvand moddalar kontrabandasiga qarshi kurashishda ma‘lumot almashish uchun MDH davlatlarining yagona axborot tizimini yaratish dasturining loyihasi taqdim etdilar.

Hujjat UNDCPga uzatildi va tasdiqlandi. 1995-1996-yillarda UNDCP hamkorlikni faol rivojlantirdi va Boltiq bo‘yi mamlakatlari va Markaziy Osiyo uchun moliyaviy yordam dasturlarini qabul qilindi.

Riga va Toshkentda UNDCP mintaqaviy bo‘limlari ochildi. 1997-yil 16-17-aprelda Moskvada UNDCP va Rossiya Federatsiyasi hukumati tomonidan giyohvand moddalarni nazorat qilish masalalari bo‘yicha Rossiya bilan hamkorlikka bag‘ishlangan xalqaro konferentsiya bo‘lib o‘tdi.

Konferentsiyada 25 mamlakat va 14 xalqaro tashkilot vakillari ishtirok etdi. Ish natijasida - Ishtirokchilar giyohvand moddalar bilan bog‘liq muammolardan xavotirlarini va giyohvand moddalarni nazorat qilish bo‘yicha milliy harakatlarni kuchaytirish va ushbu sohada xalqaro hamkorlikda faol ishtirok etish uchun kuchli siyosiy irodasini tasdiqladi.

IQTIBOSLAR

1. <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/BMT>
2. Doronin M.P. International fight against drug smuggling. 1987. P. 31-32.
3. Collection of international acts regulating the activities of international intergovernmental organizations. Under. ed. A.C. Krushinina. St. Petersburg, 1997, P. 88-101.
4. Combating illegal drug trafficking. - M., 1999. P. 23 - 28.